

Preek over Johannes 18:38, 19:5^b en 14^b

Liturgie:

Votum en groet

Zingen: Ps. 3:1,2,3

De Tien Woorden

Zingen: Ps. 26:1,2

Gebed

Schriftlezing: Johannes 18:28 – 19:16^a

Zingen: ~~Ps. 69:1,6,7~~ / Lb. 181:1,2,6

Tekst: Johannes 18:38; 19:5^b en 14^b

Preek

Zingen: Lb. 183:1,3,4,5

Gebed

Collecte

Zingen: Ps. 31:1,13,14

Zegen

Gehouden te: Ulrum, 06-04-14 (9.15 u.)
 Baflo, 13-04-14 (9.30 u.)

Preek

Thema: Pilatus vonnist Jezus ondanks bewezen onschuld.

Gemeente van onze Heer Jezus Christus, broeders en zusters, jongens en meisjes,

1. Pontius Pilatus

Pontius Pilatus is in de christelijke kerk de bekendste en de meest genoemde Romein. Al vele eeuwen lang noemt Christus' gemeente zijn naam, wanneer ze haar geloof belijdt in de Drie-enige God. Naast de maagd Maria is Pontius Pilatus de enige mens, die bij name genoemd wordt in de Apostolische Geloofsbelijdenis en de Geloofsbelijdenis van Nicea.

De naam van Pilatus is zelfs terechtgekomen in een toverspreuk vanuit het Kerklatin uit de Middeleeuwen. 'Hocus pocus Pilatus pas.' Dat is een verbastering van bekende woorden uit de rooms katholieke mis. In de kerk werd Latijn gesproken. En de gewone mensen verstonden het niet. Het werd abracadabra. Allemaal toverformules. Hocus pocus komt van: 'hoc est corpus meum'. "Dit is mijn lichaam," de woorden bij ons nog steeds klinken bij het avondmaal. Toen in de mis.

'Pilatus pas' komt van het Latijnse 'sub Pontio Pilato passus est'. Vertaald: "Die geleden heeft onder Pontius Pilatus."

Het noemen van Pilatus in de belijdenis laat zien, dat het een gedateerd vonnis is. De Heer Jezus Christus is werkelijk veroordeeld en gekruisigd. Pilatus heeft er voor getekend. Hij heeft het vonnis uitgesproken, bezweken onder de druk van de priesters en de Joden. Ondanks Pilatus' eigen conclusie: Jezus is onschuldig. De apostel Johannes vertelt het meest uitvoerig over die ontmoeting van Jezus met Pilatus voor de Romeinse rechtbank. Met op de achtergrond de rechtbank van de hemelse Rechter.

Ik vat de boodschap als volgt voor u samen:

Pilatus vonnist Jezus ondanks bewezen onschuld.

Drie uitspraken van Pilatus bepalen de verdere structuur van de preek.

- *Wat is waarheid?*
- *Hier is hij, de mens.*
- *Hier is hij, uw koning.*

2. Wat is waarheid?

Bent u wel eens van Pontius naar Pilatus gestuurd? Ook dit is een Nederlands gezegde waarin de naam van deze Romeinse gouverneur wordt genoemd. 'Iemand van Pontius naar Pilatus sturen.' Dat is hetzelfde als: van het kastje naar de muur gestuurd worden. En je weet niet waar je zijn moet of wat je moet verwachten. Je hebt het gevoel dat er niet naar je geluisterd wordt, dat er met je gesold wordt. Je blijft heen en weer lopen zonder dat er een beslissing komt.

Zo wordt er ook met de Heer Jezus gesold. Hij wordt na zijn arrestatie heen en weer gesleept van de ene instantie naar de andere. Van de ene hogepriester, Annas, naar

de andere, Kajafas. Van Kajafas naar Pilatus. Van Pilatus naar Herodes, van Herodes naar Pilatus. Het gerechtsgebouw in, het gerechtsgebouw uit.

Kajafas en zijn Sanhedrin hebben Jezus verhoord en veroordeeld. Het heeft hun de nodige moeite gekost om een goede grond voor het doodsvonnis te vinden. De valse getuigenissen die te berde gebracht werden, waren geen van allen eensluidend. Maar ze hebben het uiteindelijk gevonden: godslastering. Deze Jezus noemt zichzelf de Zoon van God en stelt zich dus met God gelijk. Getuigen hebben ze nu niet meer nodig, nu ze dit Jezus zelf hebben horen zeggen.

Ze hebben nog maar één probleem. Ze willen Jezus dood hebben, maar niet in de Paasweek. Vanwege het pesachfeest en vanwege de grote menigte, die Jezus toch als een bijzondere man beschouwt. Het was volgens de rechtsregels van de Joodse wet ook niet meer mogelijk om Hem nog voor het feest terecht te stellen.

Daarom kiezen ze de enige mogelijkheid, die er nog is. Voor hen een ontsnappingsmogelijkheid en een sluwe opzet. Ze brengen Jezus naar de stadhouder in het pretorium. Ze willen hun doodsvonnis overgenomen zien door de Romeinse gouverneur van Judea. Dat is Pontius Pilatus.

We weten van hem weinig meer dan we in de Bijbel lezen. Hij is een jaar of tien gouverneur van Judea geweest. Hij schijnt de zaak met de nodige wreedheid en geweld onder de duim gehouden te hebben. Vuurbang dat bij de Joden werkelijk de vlam in de pan zou slaan en er een echte opstand zou uitbreken.

Hij krijgt met Jezus te maken. De Joden onder leiding van de priesterstand brengen Jezus voor hem. Misschien heeft Pilatus wel het gevoel, dat ze hem met die Jezus opzadelen.

Na enig verhoor toch geen beroerde kerel, die Jezus! In elk geval niet een type, dat een opstand organiseert en zichzelf een koningsmantel aanmeet. Geen man die er met geweld op slaat.

Daar komt Pilatus in zijn gesprekken met Jezus al gauw achter. Maar toch, de stadhouder voelt de hete adem van de Joden in zijn nek. Hij merkt de druk die vanuit de priesterkring op hem gezet wordt. Ook al gaan zij zelf het gerechtsgebouw niet binnen. Dat willen ze niet, om niet onrein te worden.

Pilatus is dus gedwongen om heen en weer te lopen. Het pretorium in en uit. Buiten staan de aanklagers. Binnen neemt hij Jezus onder verhoor. En dan komt het met zijn bevindingen weer naar buiten. En zo gaat het een aantal keren heen en weer, vertelt Johannes.

De stadhouder zelf gaat dus van Pontius naar Pilatus. Nerveus heen en weer geloop. En de druk van de Joden wordt gaandeweg groter. Nerveus hoort Pilatus de vage beschuldigingen tegen Jezus aan. Hij kan er weinig mee. Nerveus neemt hij het verhoor van deze arrestant af.

Pilatus is daarbij helemaal niet geïnteresseerd in godsdienstige zaken van het Joodse volk. Ideologie zegt hem niets. Voor hem telt alleen: Komt de macht van het Romeinse rijk in gevaar door deze Jezus. Is Hij werkelijk een boosdoener en een revolutionair, zoals de Joden Hem ten laste leggen.

"Bent u de koning van de Joden?" Dat is Pilatus' eerste kernvraag.

Jezus ontkent dat niet. Maar Hij probeert Pilatus duidelijk te maken, dat zijn koninkrijk niet van deze wereld is, maar een hemels karakter heeft. En dat is in directe zin dus geen bedreiging voor Rome en zijn keizer.

"Mijn koningschap hoort niet bij deze wereld. Als mijn koningschap bij deze wereld hoorde, zouden mijn dienaren wel gevochten hebben om te voorkomen dat ik aan de Joden werd uitgeleverd. Maar mijn koninkrijk is niet van hier." (Joh. 18:36)

Het enige geweld dat de dienaren van Jezus hadden gebruikt, kwam van Petrus. Hij had met zijn zwaard het oor van de tempeldienaar Malchus afgeslagen. Maar Jezus had hem dadelijk gesommeerd dit wapen bij zich te houden. En Jezus had Malchus' oor genezen. Zo vreedzaam is het koninkrijk van de Heer Jezus. "Een koning? Ja, dat ben Ik, Pilatus. Maar anders dan u denkt."

"Ik ben geboren en naar de wereld gekomen om van de waarheid te getuigen, en ieder die de waarheid is toegedaan, luistert naar wat ik zeg." (Joh. 18:37)

Jezus getuigt van de waarheid. Dat is de waarheid van God en van het koninkrijk van zijn Vader. Jezus is Gods waarheid in eigen persoon. Met dit getuigenis van de waarheid is hij op dit moment aan het hoogste adres: de rechtbank van het Romeinse Rijk.

Voor stadhouder en keizer spreekt Jezus de waarheid. De waarheid van zijn koningschap wordt in een officieel proces juridisch bevestigd. Pilatus moet het horen en bij wijze van spreken in een rechterlijk vonnis vastleggen. Jezus getuigt voor de waarheid. Hij zegt het niet om zich te verdedigen, maar om de waarheid te belijden. Christus Jezus heeft *'voor Pontius Pilatus een krachtig getuigenis afgelegd'*, schrijft Paulus later aan Timoteüs. (1 Tim. 6:13) En dat is een voorbeeld voor de gelovigen. Jezus Christus is de getrouwe getuige, de eerstgeborene van de doden en de heerser over de vorsten van de aarde. (Opb. 1:5)

Maar Pilatus heeft geen oren naar die waarheid, sceptisch als hij is en niet geïnteresseerd in godsdienst of ideologie. Hij luistert niet echt naar Jezus. Voor de goddelijke waarheid sluit Pilatus zijn oren af.

"Maar wat is waarheid?" Een relativerende vraag. Pilatus wil niet in debat met Jezus over waarheidsvragen. En zonder antwoord af te wachten gaat Pilatus weer naar buiten. Maar de waarheid blijft nagalmen in het gerechtsgebouw.

Pilatus weet voor dit ogenblik genoeg. Deze geboeide Jood een boosdoener? Nee, hoe komen ze erbij!

"Ik heb geen schuld in hem gevonden." Dat spreekt Pilatus als zijn oordeel uit tegen de aanklagers buiten. Pilatus acht Jezus' onschuld bewezen.

Wij hebben misschien het gevoel: hoe serieus was dit oordeel van Pilatus? Was het niet erg kort door de bocht? Maar het staat. "Ik kan niets vinden, waaraan Hij zich schuldig heeft gemaakt." Dat is een officieel oordeel van de rechter Pontius Pilatus. Dat is wel de waarheid.

"Die geleden heeft onder Pontius Pilatus..." Waarom onder deze Romeinse gouverneur en rechter? Zijn onschuld moest openbaar worden uitgesproken. Zo wilde God dat, de hemelse Rechter. *"Om ons te bevrijden van het strenge oordeel van God, dat over ons zou komen,"* zegt de catechismus in antwoord 38.

Nergens anders om. Wat zouden wij daarvan nog meer kunnen zeggen op dit moment? Laat deze waarheid in het geloof diep tot u doordringen. Het gaat om uw vrijspraak en uw leven.

3. Hier is hij, de mens.

Pilatus zegt niet één keer dat Jezus onschuldig is, maar wel drie keer in de loop van het proces. Elke keer als hij uit het gerechtsgebouw naar buiten komt, spreekt hij dat oordeel uit tegenover Jezus' aanklagers. Ook nadat Jezus door de roerige menigte afgewezen is als kandidaat om vrijgelaten te worden ter gelegenheid van het feest. Ze geven de voorkeur aan Barabbas, een rover en moordenaar.

Pilatus zelf kon of wilde niet kiezen. Hij zat klem tussen het Romeinse recht en de eisen van de Joodse leiders.

Wanneer Pilatus die keus van de Joden hoort, beraadt hij zich weer binnen. Wat moet hij daar mee aan? Deze Jezus komt toch veel eerder in aanmerking om vrij gelaten te worden? Een machteloos mens, van wie Rome in elk geval geen kwaad te duchten heeft.

Om die onmacht van Jezus te onderstrepen, laat Pilatus Hem ook nog geselen. Een pijnlijke les en een gevoelige lijfstraf voor de Heer. Dat heeft Hij ook niet verdiend. Die geseling is een element in het lijden van Christus, niet eens het zwaarste, ook lichamelijk niet. Christus heeft, zegt de catechismus, *"de toorn van God tegen de zonde van het hele menselijke geslacht aan lichaam en ziel gedragen."*

Gods toorn voelde de Heer ook als geselslagen op zijn blote lijf. En zijn bloed druipt van zijn rug af.

De soldaten maken het nog een graadje erger. Ze bespotten Jezus, zetten Hem een kroon van doornakken op zijn hoofd.

"Leve de koning van de Joden!", joelen de soldaten. En ze ontteren de koning door hem in het gezicht te slaan.

"O hoofd vol bloed en wonden, bedekt met smaad en hoon..."

Zo brengt Pilatus Jezus dan weer naar buiten. *"Hier is hij, de mens."* Hier is de persoon in kwestie. Kijk eens wat voor beklagenswaardig mens dit is. "Zou je Hem niet vrij laten?" Dat is nog steeds de inzet van Pilatus. "Ik blijf er bij, dat ik geen schuld in deze mens vind." Jezus is in principe vrij man, want Hij is onschuldig verklaard.

"Hier is hij, de mens!" Een mens als iedereen. Zo stelt Pilatus Hem voor aan de priesters en de opgewonden schare.

Maar op deze manier dwingt Pilatus de priesters wel om voor de draad te komen met de werkelijke aanklacht. Met de echte reden waarom zij het doodvonnis eisen voor Jezus. "Kruisigen, kruisigen!" schreeuwen ze. Dat staat voor hen vast. "Aan het kruis met Hem!"

"Ga je gang," zegt Pilatus. En dan komt het hoge woord eruit.

"Wij hebben een wet die zegt dat hij moet sterven, omdat hij zich de Zoon van God heeft genoemd." (Joh. 19:7)

Daar gaat het hen om: Jezus geeft zich uit voor de Zoon van God. Dat is voor hen godslastering in zijn ergste vorm. Dat werpen ze ver van zich, met beroep op hun wet.

Dit is een echte kern in het lijden van Christus. Dat zijn volk Hem in meerderheid afwijst en verwerpt in ongeloof. Terwijl Hij zo duidelijk heeft gezegd en laten zien dat Hij de Menszoon en de Zoon van God is. Daar kon niemand onderuit. Dat moet je geloven of niet.

Jezus weet dat het zo moet. Dat had Hij zijn leerlingen al aangekondigd: de Menszoon moet lijden en verworpen worden door de overpriesters en de schriftgeleerden en door het Joodse volk. Het staat ook al eeuwen in de Schriften. Hij wordt gehaat en straks bespot tot in het diepst van zijn ziel. Een zwaar en bitter lijden.

Pilatus wordt van deze nieuwe beschuldiging van de Joden nog nerveuzer dan hij al is. Want hij komt op een terrein, waar hij niet wil komen: de godsdienstige wet van de Joden. Dat is glad ijs voor hem.

Pilatus gaat dan ook weer naar binnen voor een tweede ondervragingsronde. Dat vereist de nieuwe beschuldiging. Maar Jezus zwijgt op Pilatus' vraag, waar Hij vandaan komt. Want hij kan dat al weten uit de vorige ronde. *"Mijn koningschap hoort niet bij deze wereld,"* had Jezus toen al gezegd. Dus: "Ik kom van God. Ik kom uit Gods wereld."

Pilatus wordt geprikkeld door Jezus' zwijgen. Hij wil Hem tot een antwoord dwingen. Jezus moet goed beseffen, dat Hij voor de hoogste Romeinse autoriteit in Judea staat. "Ik heb de bevoegdheid te oordelen over leven en dood."

Jezus antwoordt: *"De enige macht die u over mij hebt, is u van boven gegeven."* (Joh. 19:11^a)

"God heeft u, Pilatus, vergunning gegeven om over mijn leven of mijn dood te beschikken." Alles wat met Gods Zoon gebeurt, valt onder de rechtstreekse bevoegdheid van de Vader. Pilatus kan niets zonder Gods autoriteit.

Jezus aanvaardt daarmee de naderende veroordeling als de wil van zijn Vader in de hemel. Hij wordt er niet nerveus van, zoals Pilatus wel. Maar Hij geeft zich over aan God, om veroordeeld te worden, ondanks bewezen onschuld.

Niet Pilatus is de hoofdpersoon en de handelende instantie. Maar de Heer Jezus zelf. Het gaat zoals Hij het wil en zoals zijn Vader het heeft bepaald in zijn verlossingsplan.

"Vader, niet mijn wil, maar de uwe geschiede." Die woorden uit Getsemané blijven naklinken. Zij bepalen ook de houding van de Heer Jezus in zijn lijden. Ook voor de rechterstoel van Pontius Pilatus.

Zo wil God het, om ons van schuld en zonde te bevrijden. Jezus de veroordeling, wij de vrijspraak. *"Dank mijn, Heiland voor uw lijden."*

4. Hier is hij, uw koning!

Is Pilatus nu de grote boosdoener betreffende de veroordeling en de kruisiging van de Heer Jezus?

Het eind van het proces is wel, dat Pilatus Jezus alsnog tot de kruisdood veroordeelt. Ondanks al zijn moeite om Hem vrij te laten. Daar blijft Pilatus zich tot op het laatst voor inspannen. Tot hij bezwijkt onder de druk van de overpriesters en het Joodse volk. Pilatus vonnist Jezus straks ondanks bewezen onschuld.

Maar is Pilatus daarmee de grote boosdoener en de hoofdverantwoordelijke voor Jezus' kruisiging? Hij kan zeker zijn handen niet in onschuld wassen, zoals hij wel doet. Matteüs vertelt dat in hoofdstuk 27:24. Pilatus heeft de formele verantwoordelijkheid voor het vonnis. Hij is de rechter die de zaak 'Jezus' heeft onderzocht en die een uitspraak doet.

Maar de grootste verantwoordelijkheid ligt bij iemand anders. Iemand anders heeft hier een grotere schuld dan Pilatus. De Heer Jezus zegt dat zelf:

"De enige macht die u over mij hebt, is u van boven gegeven. Daarom draagt degene die mij aan u uitgeleverd heeft de meeste schuld." (Joh. 19:11)

Wie bedoelt Jezus daarmee? Judas misschien? Nee, diens rol is al uitgespeeld. Hij heeft er ook niet voor gezorgd, dat Jezus voor Pilatus werd geleid. Jezus bedoelt de hogepriester Kajafas in bond met zijn machtige schoonvader Annas, ook hogepriester. Hij heeft Jezus uitgeleverd aan Pilatus om een doodvonnis uitgesproken te krijgen. In de mond van de opperpriesters klonk het eerst het verschrikkelijke woord: "Kruisigen, kruisigen!" Zij wilden Jezus weg hebben. De morele verantwoordelijkheid ligt bij de hogepriester namens het Joodse volk. Die verantwoordelijkheid is aanzienlijk zwaarder dan die van Pilatus. Hij voert slechts uit wat zij wensen en waartoe zij het initiatief genomen hebben. Pilatus houdt lang zijn rug recht. Maar bezwijkt uiteindelijk onder de druk van de opperpriesters en het volk. En vervult op die manier de raad van God. Dat moeten we er naar de Schrift bij zeggen.

De apostel Petrus brengt in zijn preek op Pinksteren exact de verhoudingen en de verschillende verantwoordelijkheden voor Jezus' kruisdood onder woorden.

"Israëlieten, luister naar wat ik u zeg: Jezus uit Nazaret is door God tot u gezonden, hetgeen gebleken is uit de grote daden en de wonderen en tekenen die God, zoals u bekend is, door zijn toedoen onder u heeft verricht. Deze Jezus, die overeenkomstig Gods bedoeling en voorkennis is uitgeleverd, hebt u door heidenen laten kruisigen en doden." (Hand. 2:22,23)

Het gebeurde naar Gods raadsbesluit. Maar jullie sloegen Jezus aan het kruis. Zij het door de handen van goddeloze mensen, Pilatus en zijn Romeinse soldaten. Dat is ook het eind van het proces, vertelt Johannes.

"Toen droeg Pilatus hem aan hen over om hem te laten kruisigen." (Joh. 19:16)

Pilatus heeft eindelijk de rust gevonden om te gaan zitten. Het tribunaal wordt ingericht. De rechterstoel geplaatst. En Johannes noteert de exacte gegevens van plaats en tijd als in een proces verbaal en een officieel rechterlijk vonnis. De rechter Pontius Pilatus gaat uitspraak doen. *"Hier is hij, uw koning!"* zegt hij spottend.

"Meteen schreeuwden ze: 'Weg met hem, weg met hem, aan het kruis met hem!' Pilatus vroeg: 'Moet ik uw koning kruisigen?' Maar de hogepriesters antwoordden: 'Wij hebben geen andere koning dan de keizer!'" (Joh. 19:15)

Dan hebben we de laatste woorden van Pilatus ook gehoord, volgens Johannes' boek althans. We horen alleen nog wat de stadhouder doet. Hij levert Jezus aan de opperpriesters uit om Hem te kruisigen.

Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd... Die ook is veroordeeld tot de kruisdood onder verantwoordelijkheid van Annas en Kajafas.

Die is uitgeleverd om onze zonden. Want uiteindelijk zijn wij verantwoordelijk voor de dood van de Gods Zoon.

Het zijn de Joden niet. Het is Pilatus niet. Ik ben het, die mijn Heiland aan het kruis bracht. Mijn zonden brachten Hem de dood. Gods toorn had ons moeten treffen, maar trof Gods Zoon. Dat is Gods recht. Dat is Gods wil. Zo verlost Christus door zijn zoenoffer ons lichaam en onze ziel van het eeuwige oordeel en verwerft Hij voor ons Gods genade, gerechtigheid en het eeuwige leven.

Onschuldig onder de wereldlijke rechter veroordeeld, bevrijdt Christus ons van het strenge oordeel van God, dat over ons zou komen.

De naam van Pontius Pilatus helpt ons om dat te blijven belijden. Dat is de waarheid. Gods waarheid.

Amen.